

УДК 94(908)

Наталя Олександрівна Бондар,

канд. іст. наук, доцент,

доцент кафедри ЮНЕСКО та соціального захисту

Державного біотехнологічного університету, Харків

ORCID 0000-0003-3449-5884

**УКРАЇНСЬКІ ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ ЛІБЕРАЛЬНО-
ДЕМОКРАТИЧНОГО НАПРЯМКУ НА ХАРКІВЩИНІ ПІД ЧАС
УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1917 - 1921 РОКІВ**

Наталья Александровна Бондарь,

канд. ист. наук, доцент,

доцент кафедры ЮНЕСКО и социальной защиты

Государственного биотехнологического университета, Харьков

ORCID 0000-0003-3449-5884

**УКРАИНСКИЕ ПОЛИТИЧЕСКИЕ ПАРТИИ ЛИБЕРАЛЬНО-
ДЕМОКРАТИЧЕСКОГО НАПРАВЛЕНИЯ НА ХАРЬКОВЩИНЕ ВО
ВРЕМЯ УКРАИНСКОЙ РЕВОЛЮЦИИ 1917-1921 ГОДОВ**

Natalia Alexandrovna Bondar,

Cand. ist. Sciences, Associate Professor,

Associate Professor of UNESCO and Social Protection

State Biotechnological University, Kharkiv

ORCID 0000-0003-3449-5884

**UKRAINIAN POLITICAL PARTIES OF THE LIBERAL-DEMOCRATIC
DIRECTION IN KHARKIV REGION DURING THE UKRAINIAN
REVOLUTION OF 1917-1921**

Анотація. В статті розглянуто діяльність українських політичних партій ліберально-демократичного напрямку на Харківщині в роки Української революції 1917 - 1921 рр. Проаналізовано особливості діяльності

політичних партій даного спрямування в регіоні, їх програми, взаємозв'язки з різними політичними та громадськими організаціями та між собою.

Ключові слова: політичні партії, соціалісти-федералісти, соціал-демократи, Союз українських автономістів-федералістів, Українська демократично-радикальна партія, ліберально-демократична течія.

Анотація. В статті розглянуто діяльність українських політичних партій ліберально-демократичного напрямку в Харківській області в роки Української революції 1917 - 1921 рр. Проаналізовані особливості діяльності політичних партій даного напрямку в регіоні, їх програми, зв'язки з різними політичними та громадськими організаціями та між собою.

Ключевые слова: политические партии, социалисты-федералисты, социал-демократы, Союз украинских автономистов-федералистов, Украинская демократическо-радикальная партия, либерально-демократическое течение.

Abstract. The article considers the activities of Ukrainian liberal-democratic political parties in Kharkiv region during the Ukrainian Revolution of 1917-1921. The peculiarities of the activity of political parties of this direction in the region, their programs, relations with various political and public organizations and among themselves are analyzed.

Key words: political parties, socialists-federalists, social democrats, Union of Ukrainian Autonomists-Federalists, Ukrainian Democratic-Radical Party, liberal-democratic current.

На початку революційних подій 1917 р. на Харківщині, яка була одним з центрів національного відродження, діяло декілька організацій ліберально-демократичного спрямування. Їх можна поділити на політичні партії та громадські об'єднання. Представниками ліберально-демократичної течії в політичному русі в Харківській губернії можна вважати Українську партію

соціалістів-федералістів (УПСФ), Союз українських автономістів-федералістів (СУАФ) та Українську демократично-радикальну партію (УДРП), які в своїх програмах підтримували демократичні права та свободи українського народу, виступали за політичну автономію Української держави у складі Російської федерації, за утвердження парламентської форми правління та реформаторський повільний шлях здійснення соціальних перетворень. Непартійні організації міста були об'єднані навколо Українського Організаційного комітету, головою якого був Г. Хоткевич та культурно-просвітницького товариства ім. Г. Квітки-Основ'яненка.

Вивчення діяльності на Харківщині українських партій та об'єднань ліберально-демократичного спрямування робить можливим комплексний аналіз та оцінку політичної ситуації в регіоні в 1917-1921 рр. Крім того, ідеї, які переслідували представники цієї течії є актуальними й сьогодні, адже торкаються питання створення правового, демократичного суспільства, утвердження республіканського ладу.

Дослідження даної проблеми в вітчизняній історіографії відбувалось в контексті вивчення загальної історії ліберального руху в Україні, УПСФ, УДРП.[2; 5] Це дає змогу говорити про недостатнє вивчення питання про розвиток ліберально-демократичного руху в Харківській губернії. З цього постає завдання, яке носить регіональний характер та передбачає визначення основних напрямів, складових ліберально-демократичної течій в політичному русі на Харківщині в 1917-1921 рр.

На Харківщині процес оформлення українських політичних партій та організацій ліберально-демократичного напрямку відбувався швидше ніж по іншим регіонам України. Наприкінці березня 1917 року у Валках Харківської губернії була заснована Українська партія соціалістів-федералістів. В Києві керівництво ТУП в цей час лише порушувало питання про відродження Української демократично-радикальної партії. [3, 22 квітня 1917 р.]

Ліберально-демократична течія в політичному русі на Харківщині мала певні особливості. По-перше, цікавим є факт паралельного існування в

губернії трьох політичних організацій даного спрямування: УПСФ, УДРП та СУАФ, в той час як в Києві та по інших губерніях відбувалася трансформація СУАФ та УДРП в УПСФ. Така строкатість, мабуть, зумовлена тим, що харківські ліберали до кінця не могли визначитися в своїх позиціях та тактиці. Це в свою чергу уповільнювало процес формування з українських лібералів Харківщини єдиної політичної сили, яка, проводячи політичну боротьбу, досягла б своїх цілей. Відвертою політичною діяльністю в цей час на Харківщині з усіх ліберальних груп займалася лише УПСФ. Українські демократи-радикали та автономісти-федералісти політичної діяльності взагалі не виявляли, надаючи перевагу культурно-просвітницькій роботі.

По-друге, характерним для Харківщини було своєрідне єднання політичної та громадської течії в ліберально-демократичному русі. Так, УПСФ, СУАФ та УДРП свою діяльність проводили в тісному контакті з українськими громадськими організаціями міста, губернії, такими як Український Організаційний комітет, культурно-просвітницькі товариства «Просвіта». УПСФ, УДРП, СУАФ брали участь в виборах до Харківської губернської ради – суто національного органу, який мав займатися культурною, просвітницькою роботою в губернії. Існування на Харківщині в цей час, крім організацій УПСФ, ще СУАФ, УДРП дало змогу представникам ліберально-демократичної течії опинитись у Харківській губернській раді у відносній більшості. [3, 22 квітня 1917 р.; 6, арк. 47]

Про тісну співпрацю українських політичних та громадських організацій ліберально-демократичного спрямування свідчить участь членів УПСФ у видавництві пресового органу Харківського Організаційного комітету „Рідного слова”. До редколегії газети належали харківські українські есефи: Синявський О., Плевако М., Волосенко П., Кузик С. [7, арк. 5] Спільна робота міської організації УПСФ з ліберальними громадськими організаціями міста також зумовила рішення виступити об’єднано на виборах до Міської Думи. [2, с. 246]

Протягом 1917 р. спостерігалось поповнення рядів УПСФ за рахунок членів УДРП та СУАФ. Так, в пресі прізвища колишніх членів УДРП та СУАФ згадуються як членів УПСФ. [4, 20 квітня 1918 р.] І хоча чітке свідчення в документах відсутнє, можна припустити, що на кінець 1917 р. ці партії як окремі не існували. Скоріш за все одна частина увійшла до Харківської організації УПСФ, інша брала участь в діяльності громадських об'єднань культурницького характеру. В зв'язку з цим зрозумілою стає спроба української харківської інтелігенції навесні 1918 р. відновити політичну діяльність, створивши Українську радикально-демократичну партію. [4, 26 квітня 1918 р.; 1, 16 травня 1918 р.] Крім того, цьому сприяв прихід на територію України іноземних військ для боротьби з більшовиками, який викликав піднесення активності ліберальних груп Харківщини. Назва новоствореної партії та її гасла (націоналізація землі із збереженням приватної власності, українізація освіти, автокефалія української церкви) свідчать про відданість ідеям ліберального демократизму. Організаторами цієї партії були досвідчені представники української ліберальної інтелігенції Харківщини, такі як В.О. Розторгуєв, Д.І. Багалій, М.Ф. Сумцов, П. Дідусенко й інші. [1, 16 травня 1918 р.]

Створення цієї партії можна вважати спробою харківської української інтелігенції, її найдосвідченіших представників, відновити колись існувавшу політичну організацію, відкоригувавши її відповідно до нових тенденцій національного руху та політичної ситуації. В подальшому відомостей про цю партію немає, що можна пов'язати зі встановленням гетьманату П. Скоропадського, та переходу політичних партій на нелегальне становище.

УПСФ – на той час єдина політична організація ліберально-демократичного напрямку - за часів гетьманату входила до Харківської філії Українського Національного Союзу (В.А. Доленко, Волосенко й інші). [5, с.165] Після другого встановлення радянської влади в Харкові діяльність партійної організації припиняється. Це було викликано, по-перше, негативним ставленням більшовиків до представників українського

ліберального руху, та, по-друге, повним неприйняттям більшовицьких гасел, їх тактики українськими ліберально-демократичними організаціями, зокрема УПСФ.

Таким чином, ліберально-демократичний напрямок політичного життя Харківщини на початку революційних подій 1917 р. був представлений трьома політичними організаціями: УПСФ, УДРП, СУАФ, з яких дійсно політичною діяльністю займалась лише УПСФ. Це свідчить про незавершеність процесу реорганізації громадівських об'єднань в єдину політичну силу, якою б могла стати Українська партія соціалістів-федералістів. Тісні контакти з непартійною українською ліберальною інтелігенцією зробили переважаючим культурно-просвітницький напрямок в діяльності харківської організації УПСФ. Спроби ліберально-демократичних партійних організацій Харківщини впровадити в життя гасла демократизму, рівності тривали протягом всієї революційної доби, але більшовицький режим призвів до занепаду цієї течії в політичному житті губернії.

Література

1. «Відродження» - Х., 1918 р.
2. Донченко С.П. Ліберальні партії України (1900-1919 рр.) /Дніпродзержинський державний технічний університет. – Дніпродзержинськ: Видавничий відділ ДДТУ, 2004. – 379 с.
3. «Рідне слово». – Х., 1917 р.
4. «Рух». – Х., 1918 р.
5. Стрілець В.В. Українська радикально-демократична партія: витоки, ідеологія, організація, діяльність (кінець 19 ст. – 1939 рік) Київський університет ім. Т. Г. Шевченка. – К.: ВПУ „Київський університет”, 2002. – 361 с.
6. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України, м. Київ (ЦДАВО), ф. 1409. – Оп. 1. – Сп. 2.
7. ЦДАВО, ф. 3059. – Оп. 1. – Сп. 1.

References:

1. «Vidrodzhennya» - KH., 1918 r.
2. Donchenko S.P. Liberal'ni partiyi Ukrainy (1900-1919 rr.) /Dniprodzerzhyns'kyi derzhavnyi tekhnichnyi universytet. – Dniprodzerzhyns'k: Vydavnychyy viddil DDTU, 2004. – 379 s.
3. «Ridne slovo». – KH., 1917 r.
4. «Rukh». – KH., 1918 r.
5. Strilets' V.V. Ukrayins'ka radykal'no-demokratychna partiya: vytoky, ideolohiya, orhanizatsiya, diyal'nist' (kinets' 19 st. – 1939 rik) Kyivskyy universytet im. T. H. Shevchenka. – K.: VPU „Kyivskyy universytet”, 2002. – 361 s.
6. Tsentral'nyy derzhavnyy arkhiv vyshchych orhaniv vlady ta upravlinnya Ukrainy, m. Kyiv (TSDAVO), f. 1409. – Op. 1. – Sp. 2.
7. TSDAVO, f. 3059. – Op. 1. – Sp. 1.

УДК 316.3; 331.5

Оксана Володимирівна Борюшкіна,

канд. соц. наук, доц. кафедри ЮНЕСКО та соціального захисту

Державний біотехнологічний університет (ДБТУ)

ORCID 0000-0002-6726-5113

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО
РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ**

Оксана Владимировна Борюшкина,

канд. соц. наук, доц. кафедры ЮНЕСКО и социальной защиты

Государственный биотехнологический университет (ГБТУ)

ORCID 0000-0002-6726-5113

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ
ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ РЫНКА ТРУДА**

Oksana Vladimirovna Boriushkina,

Cand. Sociol. Sciences, docent UNESCO Chairs and social protection